

lenkového systému, v němž je podřízenost žen považována za samozřejmost; snažím se poukázat, jak je tato logika nesmírně vemlouvavá, neboť kdyby taková nebyla, lidé by se jí neustále neřídili. Také se však snažím odhalit její sociální a kulturní zdroje a naznačit, kde se nachází potenciál vedoucí ke změně.

Abychom se vyvarovali šokujících interpretačních nepřesností, je důležité provést klasifikaci všech aspektů problému. Například interpretace kteréhokoliv z mnoha zcela odlišných postřehů týkajících se statusu a úlohy žen v Číně závisí na tom, jaký aspekt čínské kultury zkoumáme. V ideologii taoismu je ženskému principu *jin* a mužskému principu *jang* přičítána stejná důležitost; „opozice, alternace a interakce těchto dvou sil vedou ke vzniku všech jevů v univerzu“ (Siu, 1968: 2). Mohli bychom se tedy domnívat, že mužskost a ženskost jsou v obecné ideologii čínské kultury dvě rovnocenné hodnoty.¹ Zkoumáme-li však sociální strukturu, objevíme silný důraz na patrilineární odvozování původu, na důležitost synů a na absolutní autoritu otce v rodině. Z toho lze usoudit, že Čína je archetypální patriarchální společnost. Kdybychom dále zkoumali skutečnou úlohu, moc, vliv a materiální přínos žen v čínské společnosti – už na první pohled bychom mohli zjistit, že na formování všech těchto oblastí lidské aktivity mají ženy podstatný podíl – museli bychom konstatovat, že se tu ženám dostává značné prestiže (o níž se však nehovoří). Nebo vezmeme-li v potaz skutečnost, že bohyně Kuan Jin je ústředním (nejuctívanějším, nejvíce zobrazovaným) božstvem čínského buddhismu, můžeme být zase v pokušení tvrdit, stejně jako to jiní tvrdili o kulturách uctívajících bohyně v prehistorických a raně historických společnostech, že Čína je vlastně jakýsi matriarchát. Zkrátka je nutné, abychom dříve než něco objasňujeme, přesně věděli, co se pokoušíme objasnit.

Mohli bychom vymezit tři úrovně problému:

1. Univerzální fakt, že kultura každé společnosti přisuzuje ženě druhořadý status. Zde jsou důležité dvě otázky. Zaprvé: co tím míníme; jak můžeme dokázat, že se jedná o univerzální fakt? a zadruhé: jak máme tento fakt vysvětlit?

¹ Je samozřejmě pravda, že *jin*, ženský princip, má negativní valenci. V taoismu, který obsahuje poznání, že svět vyžaduje k přežití rovnoměrnou činnost a interakci obou principů, jsou však principy *jin* a *jan* absolutně komplementární.

2. Specifické ideologie, symbolika a sociostrukturální uspořádání vztahující se k ženě, které se mění od kultury ke kultuře. Tato úroveň má vysvětlit každý jednotlivý kulturní komplex na základě faktorů, které jsou pro onu skupinu specifické, což je standardní úroveň antropologické analýzy.

3. Přímě pozorovatelné podrobnosti o ženských činnostech, o jejich přínosu, moci, vlivu atd., které jsou často v rozporu s kulturní ideologií (nicméně vždy omezené předpokladem, že v celkovém systému nemohou ženy nikdy oficiálně zastávat prvořadé postavení). Jde o úroveň přímého pozorování, nyní často používaného feministicky zaměřenými antropoložkami a antropology.

Můj referát se zabývá především prvním z uvedených aspektů, otázkou univerzálního devalvování žen. Analýza tudíž nezávisí na specifických kulturně podmíněných údajích, ale spíše na analýze „kultury“ všeobecně pojímané jako zvláštní proces ve světě. Diskuse o druhé úrovni problému, otázce různorodosti pojetí a relativního ocenění žen v rámci odlišných kultur si vyžádá značnou část výzkumu zaměřeného na různé kultury a musí být odložena na pozdější dobu. Pokud jde o třetí úroveň, z mého přístupu bude patrné, že nepokládám za správné zaměřit svoje úsilí jen na skutečné, byť kulturou neuznávané a podceňované, schopnosti žen v jakékoliv dané společnosti, aniž bych nejdříve nepochopila zastřešující ideologii a hlubší premisy kultury, která schopnosti žen podceňuje.

UNIVERZALITA ŽENSKÉ PODŘÍZENOSTI

Co tím míním, když říkám, že všude, v každé známé kultuře jsou ženy ve srovnání s muži nějakým způsobem považovány za méněcenné? Nejdříve musím zdůraznit, že hovořím o „kulturním“ hodnocení; tvrdím, že každá kultura vytváří takové hodnocení svým vlastním způsobem a prostřednictvím vlastních termínů. Avšak jak lze prokázat, že určitá kultura považuje ženy za méněcenné?

Postačí tři typy údajů: (1) prvky kulturní ideologie a výroky dotazovaných osob, které *explicitně* snižují hodnotu žen tak, že ženám, jejich rolím, jejich úkolům, jejich produktům a jejich sociálnímu prostředí přisuzují mé-